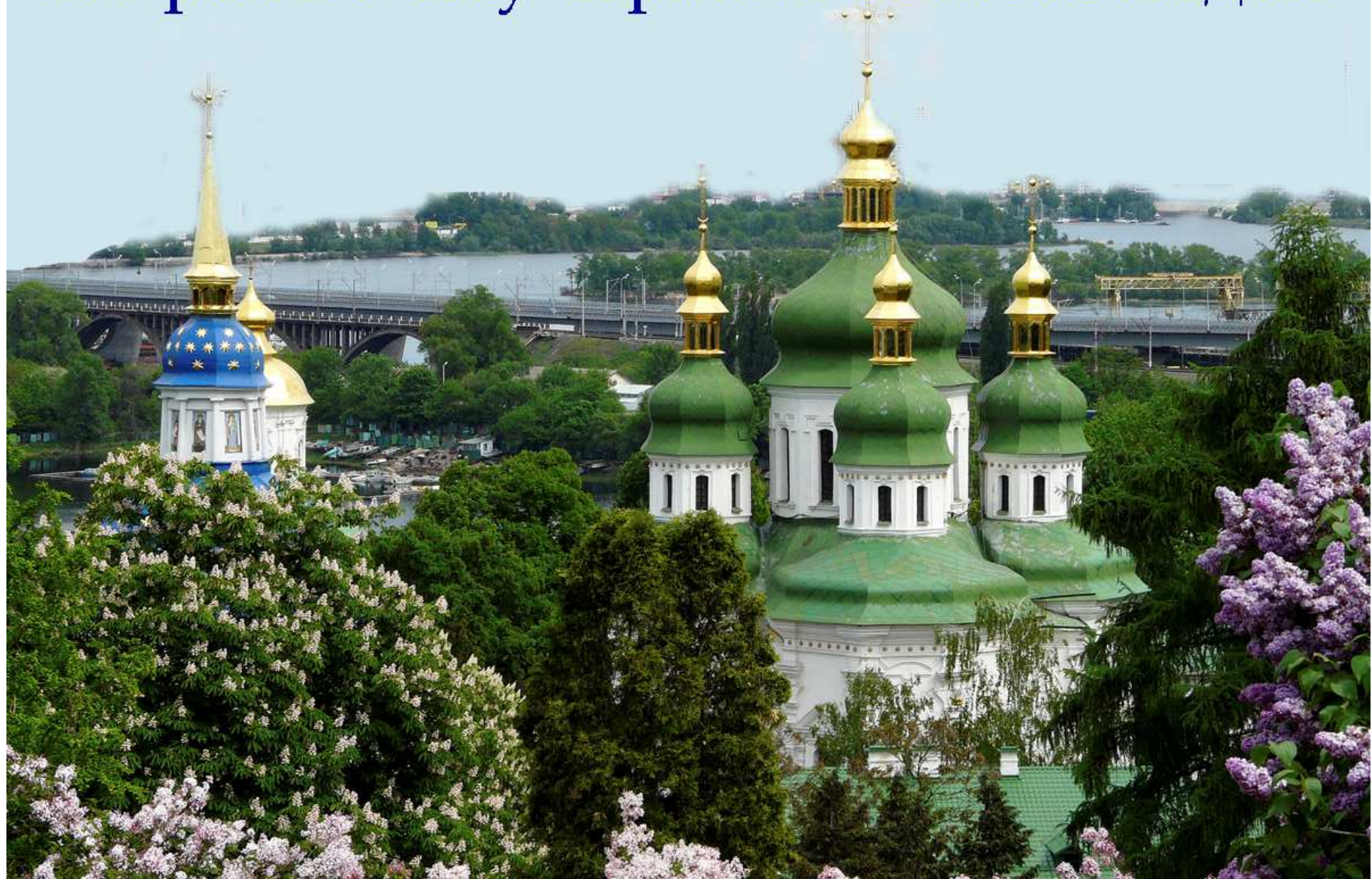

Пам'ятки архітектури Києва:
Видубицький монастир.
950 років з часу першої писемної згадки

Заповідна зона київських пагорбів відзначена численними пам'ятками історії. Одна з них - Видубицький Свято-Михайлівський монастир. Перша літописна згадка про нього в «Повісті минулих літ» датується 1070 роком, коли князь Всеволод (онук князя Володимира і молодший син Ярослава Мудрого) почав будувати тут кам'яну Михайлівську церкву на честь народження сина.

Територія, на якій розташована обитель, у ті часи була вкрита густим пралісом на велику відстань. У лісах було безліч всякого звіра, тому місцевість її прозвали Звіринець. Чому частина Звіринця почала іменуватися Видубичами, достовірних відомостей немає.

Автор Київського Синописа — Інокентій Гізель (1600-1683 рр.) наводить переказ, згідно з яким князь Володимир Святославович, прийнявши у 988 році хрещення, намірився збудувати на місці язичницького капища православну церкву. За наказом князя на землю були скинуті всі ідоли, а старшого - язичницького бога Перуна, прив'язавши до коней, відтягли до Дніпра і кинули в воду:

«...Ввержений же оний болван в Днепр пошлинул вниз; о неверії людьє, ідуще бременом, плакаху и зваху, глоголюще: “Видибай, наш господару Боже, видибай”. Ідол же дай видибал ілі вишлел тамо на берег, ідеже нинє монастирь Видубецкий. И нарекоша место оно Видибичі, потом Видубичі»... Сумнів викликає те, що важкий ідол Перуна із залізним шоломом на голові і золотими вусами (так говорить літопис) міг проплисти від гирла Почайни через дніпровські пороги близько 8 км і вишлести.

Інша версія походження назви — від переправи. Достеменно відомо, що ще до Хрещення Русі в районі монастиря існувала переправа через Дніпро на «дубах» — човнах, видовбаних з цілісних стовбурів дуба. Тут же, в урочищі, була велика діброва.

Назву Видубичам також міг дати підземний монастир, який ще до Хрещення Русі існував на території Звіринецьких печер, а після офіційного прийняття християнства «видибав» з-під землі і зайняв місце язичницького капища біля переправи.

Будівництво архітектурних споруд, що збереглись до наших днів, розпочалось у другій половині XI ст. князем Всеволодом поблизу його замиської резиденції- Красного двору. Монастир спочатку називався за іменем фундатора - Всеволожим, згодом - за місцевістю - Видубицьким. Зовні монастир був схожий більше на

захисну фортецю, його будували київські майстри, які працювали разом із майстрами з Візантії і Греції над будівництвом храму Софії Київської. Згідно з літописом, у 1199 році для захисту Михайлівської церкви, розташованої на невеликій відстані від схилу гори, архітектором Мілонегом була побудована перша на Русі кам'яна підпірна стіна.

Проте, коли у XVI столітті трапився зсув частини гори, купол і вся вівтарна частина церкви впали у Дніпро разом з підпірною стіною.

Видубицький монастир був вотчинним монастирем Мономаховичів, і у перше століття свого існування став центром світського і політичного життя Києва і княжого двору. Князі влаштовували тут переговори, збирали рать і молилися перед походами. Великий князь Володимир Мономах, Всеволодів син, розбудовував монастир, зробив у ньому центр давньоруського літописання. У монастирі були велика бібліотека й майстерня для переписування книг, жили і працювали багато вчених ченців. Князь зажадав доповнити літопис Нестора «Повість минулих літ», що закінчувався подіями 1095 року.

Для цього він посадив у монастирі ігуменом ченця Сильвестра, який здобув високу на той час освіту у Києво-Печерській лаврі. У 1116 році Сильвестр створив одну з редакцій «Повісті минулих літ», водночас, тут вівся Київський літопис. На вимогу князя Сильвестр висловив у літопису міркування, що спонукали б руських князів облишити міжусобиці й чвари і об'єднатися у боротьбі з ворогом навколо київського князя. Під час спустошення Києва ханом Батиєм Видубицький монастир уцілів, про що свідчить відвідини його 1250 року князем Данилом Галицьким на шляху до Золотої Орди.

Після XIII століття монастир втратив колишню велич і почав відроджуватися лише в XVII-XVIII століттях завдяки фінансовій допомозі воєначальників і меценатів. Протягом тривалого часу у XVII столітті ігуменом Видубицького монастиря був православний святий Феодосій Чернігівський.

Будівля Спасо-Преображенської трапезної церкви на території Видубицького монастиря зводилася на гроші стародубського полковника Михайла Миклашевського, також його коштом побудовані Георгіївська церква, Спаська трапезна та двоповерховий братський корпус. Його герб прикрашає будівлю трапезної. Гетьман Данило Апостол у 1727-1733 рр. спорудив в'їзну браму, дзвіницю та кам'яний мур навколо монастиря.

Споруди монастиря зобразив Тарас Шевченко в офорті «Видубицький монастир у Києві» (1844).

У радянські часи на території Видубицького монастиря було розміщено Інститут археології Академії наук України. У 1967-1982 рр. усі споруди ансамблю відреставровані під керівництвом відомого українського архітектора-реставратора Раїси Бикової. З 1997 року тут діє чоловічий монастир.

Найдавнішим храмом монастиря є Михайлівський собор, побудований у XI ст. у характерній для того часу техніці змішаного мурування. Нині від колишнього великого храму збереглась західна частина, а східна відома лише за розкопками фундаментів. Значуще відкриття в храмі зробили реставратори. Знявши частину шару, вони знайшли фресковий розпис XI століття і стінопис XVIII століття, які фрагментарно залишили для огляду.

Центром усього ансамблю є Георгіївська церква, пам'ятка архітектури 1686 – 1701 рр., яку найчастіше називають собором за її домінуючу роль у композиції монастиря. Це один із найкращих шедеврів українського бароко. До пам'яток ансамблю входять:

* Дзвіниця - споруджена у 1727-1733 рр. У 1829-1833 рр. було проведено роботи з укріплення фундаментів і за проектом архітектора Андрія Меленського надбудовано червятий ярус в стилі класицизму У ній знаходиться храм св. пророка Данила.

* Спасо-Преображенська церква (трапезна), 1696-1701 рр., повністю зберегла свій первісний вигляд.

* Кашлиця церкви архістратига Михаїла - пам'ятка архітектури середини XVII ст., невеличка будівля з південної сторони Михайлівського собору.

* Братський корпус – пам'ятка архітектури 1845 – 1851 рр.

* Будинок настоятеля – пам'ятка архітектури 70-х років XVIII ст.

Архітектурний комплекс Видубицького монастиря із заходу виходить до Дніпра, а з інших трьох боків оточений крутими схилами, на яких висаджено релікти Національного ботанічного саду ім. М. Гришка.

